

№ 10

9 მ ა რ ტ ი 1914 წ.

მიიღება ხელის მოწერა

წლიური ფასი

== 3 მან. ==

ყოველ კვირეული საზოგადო-ეკონომიური

ფიური და სალიბერატორო შურონალი

წელიწადი მისამე

ცალკე ნომერი 5 კაპ.

რედაქცია ღიაა 9—3 საათ.

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპოშისა: თბილისი კლდე.

ს ა რ ჩ ე ვ ი:

1. ტერიტორიის სკიოთხი. — ა — იხა.
2. საქართველოს ბუნების შესწავლა-გამოკვლევა. — თრიოთინასი.
3. ჩემი სამშობლო. — დ. კასრადისა.
4. დრი თვის ისტორია. — ნაცარასი.
5. არჩევნების ნიმუში. — * * — სა.
6. ზრესა.
7. ქ-ნ ჩიტო შარაშიის დექტი-ახედ. — რაესი.
8. ველისტ. წ.-კ. ანგარიში. — გ. წინამძღვრიშვილისა.
9. მოწოდება.

მიიღება ხელის მოწერა 1914 წ.

ყოველ კვირეული საზოგადო-ეკონომიური

და სალიბერატორო შურონალი

„კლდე“-ზედ.

ფ ა ს ი:	1 წლით.	3 მან.
	6 თვით.	2 მან.
	3 თვით.	1 მან.

ცალკე ნომერი ყველგან 5 კაპ.

ტერიტორიის

საკითხი

ჩვენ პრავლად გვყვანან პოლიტიკური რეგვენები, რომელთაც ტერიტორიალური საკითხი ლამის ეთიკისა და დემოკრატიზმის საკითხად აქციონ. ჯერ კიდევ კარგად ვერ მოასწრეს ჩვენმა ფედერალისტებმა ვილაც „პოლონელ ნაციონალისტ“ იანკოვსკის წიგნიდგან იმის ამოკითხვა, რომ თანამედროვე პოლონეთი წინააღმდეგია დიცივას ისტორიული საზღვრები და უკვე თეორია გამოაცხეს ტერიტორიალობისა. მარტაოდენ ერთ იანკოვსკის წიგნზედ დამყარება და ცარიელის მიმზგავსეობით ამ თეორიის შექმნა ისეთი საფრთხეა ერისთვის, ისეთი რეგვენობა და ამასთანავე ისეთი თავგასულობაა ამ გულ-ნამცეცა პოლიტიკოსებისა და ქონდრის პატრიოტებისა, რომ ყოველი პატიოსანი მამულიშვილი მოვალეა რისხვით შეხედეს მათ ასეთს უტიფრობას.

მათ საიდგანდაც შეიტყეს, რომ პოლონეთში „თვით ულტრა ნაციონალისტებიც-კი წინააღმდეგნი ყოფილან“ პოლონეთის ისტორიულ საზღვრების დაცვისა და უკვე ფრთები შეისხეს. რაკი თანამედროვე პოლონელი კიევისა და ჟიტომირის გუბერნიებს უკვე პოლონეთად აღარა სთვლის, მათ წარმოიღვინეს, რომ იგივე პარალელი არსებობს საქართველოს შუაგულსა და ახალქალაქის მაზრას შორის და ხელს იღებენ ისეთ რამეზედ, რაც ფედერალისტებს კი არა, არამედ ერს ეკუთვნის.

„მწარე ცრემლებით ვსტირით—ამბობს „სახალხო გაზეთი“, რომ ახალქალაქის მაზრა, ეს ოდესდაც სავანე ქართულის კულტურისა, დღეს მარტო ნაშთებითა და ნანგრევებით მოგვაგონებს საქართველოს, გული გვეწვის, მაგრამ უნდა შეურიგდეთ იმ აშკარა ფაქტს, რომ ეს მაზრა დღეს აღარაა ქართველებისა.“ ამრიგად ეს „მუხლ-ცრემლიანი და თვალ-მოდრეკილი“ პატრიოტები ჰგლოვობენ იმას, რაზედაც ხელს იღებენ და ხელს იღებენ იმაზედ, რაზედაც ჰგლოვობენ.

როცა ყველა ამას კითხულობ, როცა კითხულობ ასეთ პოლიტიკურ უზნეობას, საქართველო წარმოგვიდგენია მაშინ „გადატრიალებულ ფაუსტად“ და მისი წმიდათა-წმიდა კი მარგარიტად, რომლის გაუპატიურებულ გვამის გარშემო ოპერეტული ვალენტინები

ბუქნას უვლიან. სად არის აქ გონება, სად არის აქ აღფრთოვანებული აზრი მომავლის შემოქმედებისა?! „ჩვენ ვემხრობით და ვიცავთ რეალურ საქართველოს, იმიტომ რომ გვიყვარს ამ საქართველოს რეალური (?) მკვიდრი ხალხი“—ამბობს იგივე გაზეთი და ვერა გრძნობს, თუ როგორ გაუბრბის იგი ამ სიყვარულს. მამულის სიყვარული ფედერალისტების ამ ტირადაში კი არ გამოიხატება, არამედ იმ ბიბლიურ გადმოცემაში, სადაც ლოტის ცოლს სიკვდილის მუქარით აკრძალული ჰქონდა სოლომისთვის უკან გადაეხედა, მაგრამ სიყვარული ამ ქალისა ამ გახრწნილ სამშობლო ქალაქისადმი იმდენად ძლიერი იყო, რომ ვერ მოითმინა, მ იხედა და იმ ადგილას ლოტის ცოლის ნაცვლად მარილის სვეტი კი აღიმართა. აი სად არის ნამდვილი სიყვარული სამშობლოსი და არა იმაში, რომ ფედერალისტები ისე გამოიბიან ახალქალაქის მაზრიდან, რომ უკან აღარც კი იხედებიან ამ „ოდესდაც ქართულ კულტურის სავანისაკენ.“ გამოქვეყნებისთვის საქირო არ არის არც პატრიოტიზმი, არც გმირობა, ამისთვის უბრალო ლაჩრობაც საკმაოა.

ჩვენ ვამტიციებთ, რომ სტრუბს „სახალხო გაზეთი“ როცა ამბობს, რომ პოლონელი ნაციონალისტები უარჰყოფენ ისტორიულ ტერიტორიას. ჩვენ იმაშიც ექვი შეგვაქვს, რომ „სახალხო გაზეთს“ წაეკითხოს „პოლონელ ნაციონალისტ“ იანკოვსკის წიგნი „პოლონელი ხალხი და მისი სამშობლო“. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ „სახალხო გაზეთმა“ მხოლოდ რეცენზია წაიკითხა ამ წიგნის შესახებ, რომელსამე სატახტო გაზეთში და ის გადმობეჭდა. სწორედ ამით აიხსნება ის უცოდინარობა, რომ გაზეთმა ის კი გამოაცხადა რომ პოლონელები ისტორიულ საზღვრებს აღარ იცავენო და ის კი აღარა სთქვა, თუ რომელ ისტორიულ საზღვრებს. ვინც ცოტაოდნად მაინც იცნობს პოლონეთის წარსულ ისტორიას, ის დაგვეთანხმება, რომ პოლონეთის ისტორიული საზღვრები სხვა და სხვა დროს სხვა და სხვა ადგილას იდო. პოლონეთის სახელმწიფოს ცხოვრებაში იყო ისეთი მომენტები და ხანგრძლივიც, როცა მისი საზღვრები დნებრის ნაპირებამდის მიდიოდა. ნახევარ მოლოროსია, მთელი ზაპოროჟიე, ყირიმის მიდგმა აღმოსავლეთ სამხრეთის საზღვრები იყო პოლონეთისა ერთ დროს. დასავლეთით—პოლონეთი ხშირად კარპატებამდის მიდიოდა. ეს იყო პოლონეთის საზღვრები, მაგრამ ამ ადგილებში თვით პოლონელი ერი არ სცხოვრობდა. რა უნდა იყოს აქ გასაკვირველი, რომ თა-

ნამედროვე პოლონელმა ამ „ისტორიულ საზღვრებზედ“ ხელი აიღოს. რად უნდა იყვეს გასაკვირველი, რომ თანამედროვე პოლონელი ყირიმს აღარ ეპოტინება ან რად უნდა ჩასთვალონ ასეთი ფაქტი ჩვენმა ფედერალისტებმა ისეთ ფაქტად, ვითომც „პოლონელი ნაციონალისტებიც-კი“ რეალურ მოსახლეობის პრინციპის მომხრენი არიანო.

თუ ასეთი იყო პოლონეთის სამფლობელოთა საზღვარი, სამაგიეროდ სულ სხვა იყო ნამდვილი და ისტორიული საზღვარი საკუთრად პოლონეთისა. ეს იყო ის ადგილი, ის ტერიტორია, სადაც თვით პოლონელები სცხოვრობდნენ, სადაც ბატონობდა მათი სამოქალაქო კანონი, მათი ეკლესია, მათი ენა, მათი კულტურა და ეს საზღვრები არც ისე ვიწრო იყვნენ. ნამდვილ პოლონეთში არა-პოლონელებიც ბლომად იყვნენ და ეხლა ხომ უფრო გართულდა ეთნიური შემადგენლობა პოლონეთისა. ჩვენ ვიცით რომ იქ სცხოვრობენ ებრაელები, ჩვენ ვიცით, რომ იქ სცხოვრობენ რუსები (ხოლმი) და სხვანი, მაგრამ „სახალხო ვაზეთი“ ვერ მიგვიპოვებს ვერც ერთ „ნაციონალისტ“ ინკოვსკიზედ, რომელიც ამ ფარგლებში იყვეს წინააღმდეგი პოლონეთის ისტორიულ ტერიტორიისა. პირიქით მთელი პოლონეთის ცხოვრება იმის მაჩვენებელია, რომ მიუხედავად იმისა, რომ დასავლეთით პრუსიაჲ შეჰქმნა პოზნანში მთელი გერმანული მაზრები და აღმოსავლეთით რუსეთმა რუსული მაზრები—პოლონეთი სასტიკად იბრძოდა და სასტიკად ერეკებოდა როგორც გერმანელებს პოზნანში (იხილეთ პროფ. ბერნჰარდის „ბრძოლა პოლონელთა“...) აგრედვე რუსებს ხოლმში (გაიხსენეთ ეპისკოპოს ევლოგის მოღვაწეობა და რუსეთის სახელმწიფო სათათბირო), ამ შედარებიდან მკითხველი ადვილად დაინახავს, რის მომხრეა თანამედროვე პოლონეთი ტერიტორიის საკითხში და რის წინააღმდეგი. იგი ხელს იღებს და ასეც უნდა იყოს, არა ისტორიულ საზღვრებზედ, არამედ ისტორიულ სამფლობელოებზედ და მომხრეა ისტორიულ საზღვრებისა საკუთარ პოლონეთის ტერიტორიისა, მაშინაც კი, როცა ამ პოლონურ ტერიტორიაზედ უცხო თესლები სცხოვრობენ.

როდესაც „სახალხო ვაზეთს“ პარალელი გაჰყავს პოლონეთის ტერიტორიისა და საქართველოს ტერიტორიას შორის, ჩვენთვის აუცილებლად საჭიროა ვიცოდეთ რანაირი ისტორიული საზღვრები არსებობს საქართველოსი და რას ეტრფიან ნაციონ-

ნალისტები, ან ჩვენი ქონდრის პატრიოტი—სახალხოელნი.

საქართველოში ტერიტორიის საკითხი დაახლოვებით იმავე პირობებში იმყოფება, როგორც პოლონეთში. საქართველოსაც აქვს თავისი ისტორიული საზღვრები, ესე იგი საზღვრები მის ყოფილ სამფლობელოებისა. ასეთ „ისტორიულ საზღვრების“ თანახმად, ყარსის ოლქიც საქართველოში უნდა შემოდრიოდეს. მაგრამ ასეთ ისტორიულ ტერიტორიას ჩვენში ეხლა არაფერია, არაფერიცა და თუ იცავდა ვინმე, ესეც იგივე ფედერალისტები იყვნენ, მაგრამ არა ეხლა, არამედ ცოტა იმაზედ აღრე, ვიდრე „პოლონელ-ნაციონალისტ“ ინკოვსკიჲ წიგნს წაიკითხავდნენ და აზრს შეიცვლიდნენ. მაგრამ არსებობს საქართველოს სხვა საზღვრები, ნამდვილი რეალური ტერიტორია, რომელსაც ფლობს ქართველი ხალხი. ახალქალაქის მაზრა, რა თქმა უნდა, თანამედროვე საქართველოს ტერიტორიაზედ გამონაკლისს შეადგენს. იქ ქართველობა აღარ სცხოვრობს, მაგრამ ჩვენ მაინც მას ქართულ ტერიტორიად ვსთვლით და თან ეხსნით კიდევ რატომ უნდა იყოს იგი ქართულ ტერიტორიად. საქართველოს გეოგრაფიულ მდგომარეობაზედ, ჩვენისავე სიბრძევეთ, მარტო ის ვიცით, რომ ეს ქვეყანა მთა-გორიანია და ეს მთა-გორები ლამაზი არიან. მაგრამ ჩვენ არ ვიცნობთ არც სიმცირეს ჩვენის მიწისას, არც რაოდენობას მის გეოგრაფიულ მანძილებისას. ჩვენ არა გვაქვს არავითარი წარმოდგენა, თუ რა პროპორციით იზრდება ის მასა ხალხისა, რომელიც მაზედ სცხოვრობს და რამდენად გამოსაყენებელია ამ მასისთვის ყოველი გოჯი საქართველოს მიწისა. ბავშვობა იქნებოდა გვეფიქრა, რომ თუ ეხლა იმერეთში შიმშილობაა, ეს მარტო გვალვის ბრალია. შეამცირეთ იმერეთში სამჯერ მოსახლეობა და ვერავითარი გვალვა ასეთ შიმშილობას ვერ გამოიწვევს. რა დასკვნა უნდა გამოვიყვანოთ აქედან?—საქართველო აივსო ხალხით, მას არ ჰყოფნის ადგილი. ეს მოვლენა ახლო მომავალში უფრო დიდ გადასახლებას გამოიწვევს და როგორ გგონიათ, საით უნდა წავიდეს ხალხი? აშკარაა იქით, საითაც უფრო ბუნებრივია ამ გადასახლების გზა. ჩვენ ვერ წავალთ შავ ზღვას იქით, ჩვენ ვერ გადავალთ კავკასიონის ქედს და თავისთავად ერთად-ერთი ბუნებრივი გზა გამრავლებულ ქართველობისა ჩვენი სამხრეთის პროვინციებია, სწორედ ეს „ისტორიული და არა რეალური საქართველო“. „სახალხო ვაზეთს“ კი

ჰგონია, რომ ეს იმპერიალიზმია; მაგრამ ეს მხოლოდ იმას გვიჩვენებს, თუ რა წარმოდგენის ყოფილა საზოგადოთ ეს გაზეთი იმპერიალიზმზედ.

შესაძლებელია ყველა ამის შემდეგ ქართველი ხალხი მარტო რეალურ მოსახლეობის პრინციპს დაადგეს და თავისად არ ჩასთვალოს ის პროვინციები, რომელზედაც დღეს დღეობით უცხონი მოსახლეობენ? ჩვენ ვფიქრობთ, რომ არა! *) და რომ მართლაც ეს უცხონი დროებით მოსახლენი არიან ჩვენს ტერიტორიაზედ, ამისთვის საჭიროა ქართველობა ზერელეთ მაინც გაეცნოს თუ გინდ იპავ ახალქალაქის მაზრას, რომელიც სამუდამოდ გამოიტირეს ფედერალისტებმა. 1829 წლამდის ახალქალაქის ახლანდელი მაზრა ახალციხესთან ერთად ოსმალეთის სამფლობელოს შეადგენდა. ამ პროვინციებში უმთავრესად ქართველობა სცხოვრობდა; როდესაც რუსეთმა შემოიერთა იგი, მთელი ქართველი მაჰმადიანობა ყარსის მხარეს გადაიხვეწა, რომელიც მაშინ ისევ ოსმალს ეკუთვნოდა. ამის მიზეზი რელიგიური შიში და ფანატიზმი იყო. მაჰმადიანობა დაშინებული იყო, რუსებს მათ გაქრისტიანებისთვის არ მიეყო ხელი. ას წლობით ნასახლი ქართველი მაჰმადიანობა ყველაფერს სტოვებდა. ადგილს, სახლ-კარს და სამუდამოდ ემშვიდობებოდა თავის სამშობლოს. დაცარიელებულ ადგილებს პირველად, როგორც მოსალოდნელი იყო, ხაზინა დაეპატრონა, მაგრამ მისთვის სრულიადაც არ იყო სასარგებლო მთელი მაზრა ნაოხარად დარჩენილიყო. ცალკე სახელმწიფო ფისკი, ცალკე მაშინდელი პოლიტიკა აიძულებდა მას ადგილებისთვის ახალი მკვიდრი მოეპოვებინა. სომხის ელემენტი საუკეთესო მასალად გამოდგა, როგორც ამ ფისკისთვის, ისე ამ პოლიტიკისთვის. გარეკა ქართველებისა და ჩასახლება სომხებისა, აი, რითი ხელმძღვანელობდა მაშინვე რუსეთი და ეს საქმე მან ბრწყინვალედ შეასრულა. აუარებელმა სომხობამ იწყო მოდენა ოსმალეთიდან, აუარებელმა სომხობამ დაიჭირა მზა-მზარეული, გაწყობილი მხარე საცხოვრებლად. ამ გარემოებას დიდი მნიშვნელობა აქვს, იმიტომ, რომ ბევრს გულუბრყვილოდ ჰგონია, რომ ეს ადგილი

*) მხოლოდ „სს. გაზ.“-ის ჰუმბლიცისტები ვერ ამხნევენ, თუ რამდენს საშინელს უსამართლობას შეიცავენ და რამდენს ნამდვილ ქართულ კუთხეს და ქალაქს გამოგვაცდის ეს „რეალურ მოსახლეობის პრინციპი“!!

რედ.

ისტორიული სომხეთის ნაწილია და იმით აიხსნება სომხურ ელემენტის ქარბობა სხვებზედო.

მას აქეთ, რასაკვირველია, თითქმის ასმა წელმა გაიარა და ასი წლის წინად გადმოსახლებული სომხობა ისე გრძნობს თავს ახალქალაქის მაზრაში, როგორც თავის სამშობლოში, მაგრამ არა ნაკლებ საინტერესოა ისიც, რომ ამ ასი წლის განმავლობაში იურიდიული უფლება სომხებისა ამ ადგილებზედ დიდათ არ შეცვლილა. დიდი უმრავლესობა მოკლებულია იქ საკუთრებას და სახაზინო ადგილებზედ სცხოვრობს. გვაქვს რა მხედველობაში ის რომ სომხები ყველაზედ ნაკლებ მიწაზედ არიან გამაგრებულნი, რომ სომხებს, როგორც მშობრავ ერს, უძრავ ინვენტარზედ უფრო, მშობრავი ინვენტარი უყვარს, ჩვენ არ ვიცით რა მოხდება მაშინ, როცა მთავრობა მათ დაუსაკუთრებს ამ მიწებს. ჩვენ არ ვიცით, რა ზომამდე მივა სყიდვა-გაყიდვა ამ ხაზინის აპეკისაგან განთავისუფლებულ მიწებისა. და როდესაც ეხლა ქართველ ხალხს ვეუბნებით ამოირეცხე შენი გულიდან ახალქალაქის მაზრა, ზურგი მიაქციე მას, ის შენ არ გეკუთვნისო, განა ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ხელოვნურად უსაბოთ საშუალებას, იმანაც მიიღოს მონაწილეობა ამ თავისუფალ კონკურენციაში და ახალ მიწების შეძენაში?!

ა—ი.

საქართველოს ბუნების შესწავლა-გამოკვლევა

ხშირად გვხვს: „ჩვენი სამშობლო მდიდარია სხვა და სხვა მინერალური სიმდიდრით, მაგრამ პატრონი არა ჰყავს ჩვენ ხალხს, და ეს სიმდიდრე საიდუმლოდ დაფარული სძევს, ღრმად, დედამიწაში.“ უკანასკნელ ხანში პრესაშიაც იყო აღნიშნული ის ფაქტი, რომ საქართველოს სხვა და სხვა კუთხეში ეს და ეს მადანი გამოჩენილა, „ასეთი და ასეთი ბრწყვიალა ქვა არის და შუშასაც სჭრისო“ და სხვა ამისთანა.

ჩვენი მემამულენი ერთი საერთო სენით არიან დაავადმყოფებულნი: ვერ მოსწრებიან იმ „სანატრელ დროს“, როცა მამულს მიჰყიდნიან ვინმე უცხო ტომის წარმომადგენელს და საქეიფო ფულებს ჯიბეში ჩაიხსრიალებენ. შრომისთვის მათ დრო დ

ხალისი არა აქვთ; ინტენსიური მეურნეობა მათ ხოლერად ეჩვენებათ. და აბა ერთი მითხარით, რაში ეინტერესებათ, თუ იმის მამულში სადმე რამე მადანი იყოს?; ოღონდ კი ფულები იყოს, რომ გორგიჯანოვის შანტანში გაფლანგოს, და დანარჩენი თუნდ წყალსაც წაუღია. გული გემღვრევა, როცა ჰხედავ, რომ ჩვენი დაუდევრობით და ფუქსავატობით გვეკარგება ყველაფერი: ენა, კულტურა, ტერიტორია, ხალხის კეთილ-დღეობა. რომ ჩაუკვირდეთ ჩვენს ცხოვრებას, ბევრს სასაცილო ელემენტს შეხვდებით ჩვენ ტრალიკულ მდგომარეობაში. რალა მეტი სასაცილო ფაქტი გინდათ, ჩვენ გაჭირვება შემხუთავ კუთხეში მიგვავდო და უცხოეთიდან მოსული ხალხი კი ფუფუნებაში იმყოფება. ერის სიმდიდრეს თავს დავტრიალებთ, და ვერ შეგვიგნია რაში მდგომარეობს სიმდიდრე ჩვენის სიზარმაციით და ყურმიგდებულობით. ჩვენ აღფრთოვანებულნი ვართ ჩვენი კეკლუცი სამშობლოთი, მაგრამ მის ბუნებას სრულებით არ ვიცნობთ. ეს არის მიზეზი იმისა, რომ ჩვენი მემამულენი პირში ჩალა გამოვლენულნი რჩებიან ხოლმე, როცა ხედავენ უცხოელების მილიონებით კოჭაობას ქართველთა მიწა-წყალზედ; შორს რად წავიდეთ ანდრეოლეტის ქარხანა მაგალითია ამისა. მტკვარს გაღმა ქსანში ას წლობით ვუმზერდით იმ გორაკს, რომელიც ყვითლად გადამოგვეყურებდა და იგი ჩვენს სულსა და გულს არაფერს ეუბნებოდა, ეხლა კი, პირდაპირ სასაცილოა, უცხო კაცი, რომელსაც ჩვენთან არაფერი საერთო არა აქვს, ამ გორაკიდან ოქროებს იღებს. ასეთსავე მაგალითს წარმოადგენს აშურისანი და სხვა მამულები, რომელიც უცხოელების ხელში გადავიდა კვლავაც გადადის. რომ საქართველო წარმოადგენს მინერალურ სიმდიდრის სალაროს — ეს უტყუარი ფაქტია, მაგრამ საჭიროა ეს ფაქტი ჩვენთვის გამოსადევი იყოს. საჭიროა მეცნიერული გამოკვლევა საქართველოს ნიადაგის გეოლოგიური, კიმიური ფიზიკური თვისებისა; საჭიროა შესწავლა ჩვენი სამშობლოს ბუნებისა. ვისი მოვალეობაა სამსახური გაუწიოს საქართველოს ამ მხრივ?

მრავალი იხარჯება ქართველ საზოგადოების ფული უმაღლეს სასწავლებელში მოსწავლე ახალგაზრდობაზედ იმ მოსახრებით, რომ ქართველი ერი კულტურულად წინ წასწიონ ამ ძალებმა. სხვა და სხვა პირობათა გამო ეს ძალები ითქვიბებიან სახელმწიფო მექანიზმში და ქართველი ერისათვის უსარგებლონი ხდებიან, უმეტესი ნაწილი ჩვენი დიპლომიანი ახალგაზრდობისა სამშობლოს დაშორე-

ბულნი არიან და ეამთა-ვითარებისა გამო, ის გრძნობა, იდეალები, რომელნიც უღვიოდნენ სტუდენტობის დროს უქარწყლდებათ, უღმობელი ცხოვრების ტალახში იფლობიან და საბოლოოდ „ჩინოვნიკობას“ ეწევიან. ერთის სიტყვით, მიზანი რომელიც დასახული ჰქონდათ, ქართველ საზოგადოების ცხოვრების უღმობელ პირობათა გამო, განუხორციელებელი რჩება. იკარგება ტყუილად შრომა, ენერგია და კაპიტალი. საზოგადოებისაგან დახარჯულმა ფულმა ტყუილა უბრალოდ არ უნდა ჩაიაროს. ზნეობრივი მოვალეობაა ყოველი სტიპენდიანტისა, სანამ იგი „გაჩინოვნიკდება“ რაიმე სარგებლობა მოუტანოს ერს, თავიანთი ცოდნით მაინც. სახაზინო სტიპენდიანტები, სწავლის მიღების შემდეგ, მოვალენი არიან გადაიხადონ თავიანთი მოვალეობა სახელმწიფო სამსახურში მსახურობით; მარტო ჩვენში თავისუფალნი არიან ამ მოვალეობისაგან. რა შეგვიძლიან მოვსთხოვოთ ქართველ საზოგადოებათა სტიპენდიანტებს?

ზაფხულობით ისინი თავისუფალნი არიან და მაშინ შეუძლიანთ ცოტაოდენი შრომა გასწიონ. რასაკვირველია, ყველა ერთსა და იგივე სამუშაოს ვერ შეასრულებს. იურისტს და ფილოლოგს შეეძლება შეაგროვოს ეთნოგრაფიული არქეოლოგიური და სხვა ცნობები ჩვენის ერისა, ბუნებისმეტყველთათვის ხომ ფართო ასპარეზია ვადაშლილი. რამდენი ახალგაზრდა, სიცოცხლით საცხე სტუდენტი, ზაფხულობით ფუქსავატად და უინტერესოდ ატარებს დროს, იმის მაგიერ რომ ცოტაოდენი რამ შემატოს თავიანთ სამშობლოს, ლოთობასა და არშეიყობის მაგიერ, რომ საქართველოს ბუნება შეისწავლონ უკეთეს იზავდნენ; უნდა იძიონ და იკვლიონ მინერალური სიმდიდრე; ეს მათთვისაც გამოსადეგია და ხალხს ხომ დიდ სამსახურს გაუწევენ. ჩვენ მემამულეთ იმის შეგნება რომ ჰქონდეთ, თუ რა სიმდიდრეს წარმოადგენს მათი მამული — არც ისე ადვილად გაუშვებენ ხელიდან თავიანთ მიწა-წყალს. დადასტურება ამ ფაქტისა მეცნიერების მიხედვით, თვალს აუხელს მათ და უფსკრულში გადავარდნას არ მოისურვებენ.

რომ ახალგაზრდათა შრომას შემთხვევითი ხასიათი არა ჰქონდეს, საჭიროა, დაარსდეს ბუნების მოყვარეთა ქართული საზოგადოება, რომელიც ხელმძღვანელობას გაუწევს მათ ინსტრუქციებით — საქართველოს ბუნების გამოკვლევაში. ამ საზოგადოების წმინდა მეცნიერული ხასიათი პრაქტიკულ სარგებლობას მოუტანს ჩვენ მომავალ სამთო-მრეწვე-

ლობას. თავის დახმარებით ყოველ გვარ კითხვე-
ბის გამორკვევით.

ამ საზოგადოების მოვალეობა იქნება ბუნების-
მეტყველთა და მოყვარეთა დაქსაქსულ ძალების შე-
კავშირება და მათი შრომისათვის სისტემატიური ხა-
სიათის მიცემა. ამისთანა საზოგადოების არსებობას
მოითხოვს ჩვენი ინტერესები და ცხოვრება და ახ-
ლო მომავალში მოვალენი ვართ ხელი შეუწყოთ,
რომ ამგვარ საზოგადო ორგანიზაციასაც ჩაეყაროს
საძირკველი.

თრითინა.

ჩემი სამშობლო

„არ გავცვლი მე ჩემს სამშობლოს
სხვა ქვეყნის სამოთხეზედა!..“

რ. ერისთავი.

..ღამეა, ღამე, ვერცხლისფერი ღამე, ეს ის ღა-
მე,როდესაც სული ანკელოზის მსუბუქი ფრთებით შორ-
დება ტლანქ სსეულს, თავდავიაწებით მიჭქრას დაუსაბა-
მოს კეკლუტ კუნძულზე და უნებურად აღმოსთქვამს მურჯ
ფრინველის სვავლობეს,ვით უტნაურ ზოციანის საიღუმ-
ლოს, რომელსაც საოკუნოებით თავზე დაჭქათქაბენ ვარ-
რსკვლავთა ხელით კაბწიად გადმოკაიღული ციურ სარტ-
ეულის თვალსახინო, მაგრამ ეველასთვის მიუწდომული
ხირადდნები. თლად შეთნილი, უტნო ქვეყნად გადმოსეკ-
წილი მის ტბილი მსურით ვზოკებ ერთგარ ნუგეშს,
მაგიწედება ზირადი ტანჯვა, ჩემი სსეულის სიავადე,
მსურს ჭიანი შეუთხზა, ვავლობო ქებათა-ქება, მაგრამ
ხაფერფელი გულიდან აკიეული სდმრთო გრძობანი
ვერც კი აღწევენ ლურჯ კამარის საამო ხილვას, რომ
ლეკა ეგსტასს ფრთა ეკვეციის, ძირს ვეშვები და
თრთოღვით ვუმსურ ძაძა-მოსილს ღამის კრეტსამშელს.
აგერა, შეირხა მისი კაღთა, ხელ-ხელ კოშკთა ნანგრევე-
ბი... აგერ, ცეცხლ-მოდებული სამშობლოს ტაძრები...
იქით კიდევ, სამოსელ შემოძარტული ჩვენი ისტორიის
დამამშენებელი წმინდა კერები... გაცრეცილი მთვარე
მურჯ ქურუმად ეშვება მათ წინ, მძიმედ ითაღხაჯს სეგ-
დის ძაძს და ცრემლთა მარჯალიტები აუვაგებულ წამწა-
მებით უხმო აკორდთ ავგესებს გრძიულ ჭიანურს. მა-
გრამ ვის ესმის ნეტავ ეს სმა? არავის, გარდა ერთი მავ-
ბნელი მუადამისა და ჩემი თბოლი სულისა, რომელსაც
ჭქონდა სამშობლო. სადაც რომ იშვა, აღიზარდა, სად
უტინოდა ვარდის ბუჩქი, მცნოვანი მუხა, ტურთა იანი
წყაროს გვერდით ზირს რომ იბანდნენ! ოჰ! რომ იტო-

დეთ, რომ იტოღეთ თუ თვითეული მათგანი როგორ მე-
სიყვარულებოდა, როგორ მეტინდა, მიხუტებდა, მშობ-
ლიურ ენით ვით მომითხრობდა ჯადოსნურ გადაჭრებს!
ვინ დაიჯერებს, ვინ, რა ნარნარებით ჭქსოვდა იგი თვი-
თეულ ზღაპარს! მაგრამ ეს იყო სიზმარი. სიზმარი
ტბილი, რომლის ხსოვნა სიცხადეზე უადრესია, რაქე-
ლიტ მალხობს, მაწუგეშებს, დღესაც აღმიყვანს სოცნე-
ბო სიცოცხლის მთებზე!

ჩემო სამშობლო, მამა-პაპათ ტბილო სავანე, რა
კარგი რამ ხარ, ვით აღვხატავ შენს წმინდა სახელს!

აი, ჩვენი სახლი, ფრთხის ხეში რომ ილიმება,
იქ დავიბადე, იქ გავატარე ნეტარი ხანა, იქ მიჭფრინა-
და ჩემი მწუხარებისა თუ აღტაცების სიცოცხლის ნავი,
იჭვე სცნოვრობდნენ ჩემი მშობლებიც, დედა, რომლის
კეთილ სახეს ისე არ გავისხენებ, რომ რაღაცა უბიწე-
ბისა და სთხრების სურნელთაგანება არ ვიგონო, მამა,
რომილიტ მაკურთხებდა და განამაზადებდა უადრეს იდე-
აღთა ასევაგებდა! ოჰ, ჩემო ძვირფასო სახლ კარო,
სადაც ეოველი კუთხე, ეოველი ხაზი ჩემს სავსურს
სულის ისტორიას მომითხრობს იღუმადის ხმით,
სადაც ჩემიანებმა ჩამინერტეს,რაც რომ უმჯობენი და კე-
თიღმობილური რამ მოაბოკება ჩემში, სათნებთა, სიწმინ-
დე, სიყვარული, თავანისციემა მშკენიერებისადმი, ს მარ-
თლე, უმზაკველობა, ზატვიანციემა და ათასი სხვა რამ
უადრესი ცნებანი,რომელნიც დღესაც მაკრთობენ ეოველს
ნაბიჯზე მარებენ და მათეჭრებენ, სადაც უნდა ვიყო,
რასაც არ უნდა ვაკეთებდე! ჩემო, ჩემო ძვირფასო სახლ-
კარო სადაც აკვანი დამირწიეს, სადაც დავღვარე უმ ნე-
ების ცრემლები, სად ვიციბოდი გულუბოროტად განკე-
ხარებდი, როგორც მათის სხივებთან კეკლუტად მოთამა-
შე უადრელი ნორჩი ვევაილი!

აი, ჩემი ზატარა თუ უფროსი დამშეი, დალით
რომ წამოვიშლებოდი,როგორც ჩვენს სახლს იარღულ-
ში დაბუღებული თეთრი ქოჩორა მტრედები! . აი ჩვენი
ეზო, მარცხნივ სათონე, იქით ბაკი, იქითკენ კიდევ—
მეზობლების სახლი, შემდეგ დობე, იქით ბაღები, აი,
გაშლილი იაღადი, იქ კალთები, სადაც მთელი სოფლის
გოგობაიტები ვიროდით და ჟღივიღ-ხივილით ვძრავით
მთა-ბარს. ეჭა, სადაცა ეხლა ის დრო. ვინ დამბორუნებს,
თუ არა ისევე ხსოვნა, ხსოვნას სიზმარი, რომელიც ჭე-
როვანი სხნით მიდგენს თვითეულს კოლის სახეს. უე-
ტკელია, ეხლა ეველანი დავაყვაცდნენ, დაცოღმვიდნენ,
ვინ იცის ზოგიერთა ადარც კი არის ამ ქვეყნადა, ვინ
დაიჭირა მათი ადგილი, მაგრამ ეველას რატომღაც ისევე
უტვლეღად ვხედავ, იმავე ტიტეუთა სახით, მტოტინე
და დაუდკარ ბეშეგებად, იმავე, ზედ გადმოჭრილი და
ფრიად დამასსიათებელი, სეღმეტი სახელებით, როგორც

ჩვეულები ვიყავით ერთმანეთისთვის დაგვეძახნა. აი, ეს ჭიანჭველი, გამხდარი, სანთელისავით გაუვითლებულია და ჩამომდინარი ჩვენი მუცლის ბავშვი, რომელსაც ხანდახან წელ კავიანსაც ვეძახდით. როგორ ვაფარებდით უბედურს, როგორ ვტანჯავდით, ვტირებდით, როგორ უწყალოდ ვიბუთებდით! ვიდრე ავადმყოფობა იმისკენ მივსულიყავით, ის არავის შექმნალებია. თუ, ჩემს სინდონსავე არ დამავიწყებდა მისი ნახა, მუდამ ამდურეული თვალები, როგორც სიყვარულით სავსე მიღუღული წველი ტბა, რომელითაც იგი მსოფლიო ერთს რამეს გვემუდარებოდა: ჩუ, ჩუ მკრავთ ხელს. მეც ხომ თქვენი ცალი ვარ, რა ჩემი ბრალია, რომ სუსტი ვარ, მეც მსურს თქვენი ნეტარების განაწილება... მაგრამ ჩვენი სილაღესითამაშე მას არ უსმენდა, სულ კი იბიტომ, რომ თვის ტოლად ვერ ენო იგი, მუწუნსარებლად მიანხდა, რომ თვით მკვირცხლს და ჭანსადს მართლა ვიღაცა საშუარო და ჭიანჭველი ჩამოვრდებოდა მთარელების ჭაჭაში, როგორც სსურველი რგოლი.

აი, მეორე ამხანაგიც, ეს მამულა, გაბურძენილი, თითქმის მწვანად შემწვარი, მოუსვენადი, მუდამ ტანისამოს შემოფლეთილი, ტუის ნადირი, რომელსაც ჭიანჭველმა, სირბილში ვერვინ სჭაბინდა სიამრდითა. ახლა მისი ხმა, რა მტკაჩრე და გამკვირალი; თითქმის იერიქისის სავიერი ეოფილიეთს! უნდა გენახათ, როდესაც მწვემსად აირჩიეს, ალიონზე როგორი ჭეჭეით დაჭკვილებდა: „გამო-ო-ლაღეთ წავიდა დორ-ხბო!“ შემინებული ფრინის ხევის გრეხილი უმადურის ბურტყუნით თითქმის საათზე შეტანს იმერებდა მინორად აღებულს მამულას მიერ კრალად ამაღლებულ „ო-ს“. ბიჭი იყავით და ამის შემდეგ კიდევ დიდის ძილისთვის მიგეცათ თავი. მეტი ჭახი არ იყო, უნდა ამდგარიყავით. მართლაც, უსამოვნოდ წამოიზღახებოდა, უსამოვნოდ გადინავდით ტანს, მაგრამ თრთოლ წუთს უკან თქვენ მანინ დიდი და დიდი მადლობელი რჩებოდათ მამულასი, როდესაც სოფელს ჩამოფედილით, სინდონსლის ჩქეფას იხილავდით, ეველჯან მოძრაობას, ფუსფუსს, ზატარძლების და დიდულების მიერ ძროხების წველას, ფრინველების ჟღიჟღის, იქ კიდევ, ფრინის ცაღმა ფერდობზე წამალა წყაროს ცივ ნაშებს, სავარლად რომ შემოგინებდნენ და მისაღმებან ვერც კი მოასწრებდით, რომ კისკის ცრემლებით სსხეს აღმასის კოკრებდა გაგიშლიდნენ!

აი, ეს ჭიანჭველი, ბოთა, ლურჯა, ეს კიდევ — ტატა, რომელსაც მისი მამა თავმოქმედებდა იტყოდა ხოლმე: „გაქრეს, ჩემი ტატა ცისენის უხანაგში გაძვრება!“ ამ დროს თვლი უნდა გეღვინებინათ ის რომ ჩიბუხს გაბობლებდა, რომ შეგენიშნათ, თუ რა მამობრივი კმაყოფი-

ლებს გამოიხატებოდა მის ქვედა ტუჩზე, კუთხის შირად, სადაც მკრთალ სსხით დამილი შეჭკვარდა უღვამის ჩრდილს. რა არის, ჩიბუხის ბოლმა ჭკეროვნება არ წამომალსო!

აი, ეს ქინქლა, თოფინაღთა, ლაღე ან ყილა... მაგრამ სად მოეთვლი მოელ არმიანს, რომლისგანაც მოსვენება არ ჭქონდა ველს თუ მინდორს, ჭლას თუ ტუეს, მთასა თუ ბარს, მწერებს, ჩიტებს, ფრთხში მოქარაგნე თევზებს, ხვლიკებს, თვით მსამიან გველებსაც კი, რომელთა დახტევა საიქიოს ცნობებდა მიგვანხდა. ხილს ხომ ნუ ბრძნებთ! ვინ იცის, რამდენი ბაღა არ გაგვიქვლია, ცერცვი, თხილი, განსაკუთრებით კიტრები, რომელთაც ევაილებშივე ვსუსნიდით. ასე იყო დილით. შუადღისას კიდევ ფრთხზე გავრბოდით, სადაც თაღას სსხელით ცნობილი უხანაგზარი ნერგი იყო გაღწეული, რის გამოც წყალი დაკუთვლიყო და კარგი საბანო მორევი დამდგარიყო. აქ იწყებოდა ახალი დღესასწაული. შიგ მწოდარე ხანტად მცონავ ზაქებს რქებს ვეჭვილებდით, თავს მორევი ვაყოფინებდით, ხან კუდებზე ვეხუნძლებდით, ხან კიდევ ზურგზე ვცოცდებდით და თნავარ ბუხებზე არა ნაკლებ ვიძივნიდით და მოსვენებას არ ვაძლევდით. საამო იყო ურუხულაობა, განსაკუთრებით თმანობა, როდესაც მივღებოდით და მუჭით წყალს ერთმანეთს ვუშინებდით. შემდეგ, როცა მოვიღებოდით, გახურებულ ღამზე ვწვებოდათ და მზის სხივებზე ვიწვებოდათ ჩვენ ტოლ გოგობთან ერთად, რომელნიც ჩვენზე არა-ნაკლებ თნავრობდნენ და სირცხვილისა და კლემისა იმდენივე ესმოდათ, რამდენიც ჩვენ. მოსაღამოვდებდა და ახლა სხვა ჯურის ღსინა, უახლოობა და ათასი სხვა რამ, ვიდრე კარგად არ მოვიქანებოდით და ნაძალადკვად არ დაგვირეკავდნენ შინ.

ახლა დღესასწაულები? ჭო, ვით ავწერ შობას, ახალწლის დამეს, რა ღსინი გვეღვა, შელოცვა, გოზინაჟი, კერის ჩხიკინი, მუგუზლის ანაჟერწკლება, შემდეგ ტკიბილულობა, ბასილა... ახლა ადღვო? დმერთო, ლიტონია დამეს რომ გავწევდით ეკლესიისკენ. ჩვენი საუღარი ხომ სოფლიდან კარგა შორს იყო, თითქმის ერთი ვერსის მანძილზე, ფერდობზე. და აი, გავცილებოდით სოფელს და ჩვენ ეკლესიას ადფრთოვანებით მივაშტერებდით თვალს, განსაკუთრებით მის გარშემო ხეხილთა ჩრდილის უბეზე მისვენებულ სსაფლავს, სადაც ბუჩქებში გზა-დაკარგულ ციციანთელებსავით მოჭკროდნენ საღმრთო იღუმალების ნიაგით ალიოფლიოგებული კელაბტრები აი, კიდევ შიგვიდით. აღტატება ასევეღება. ეკლესიის გვერდით გატრნება უნთათ, საამოდ მსაღათობენ, ეველას ჭხარბის, „ქირსტე აღსდგას“ ილოცვენ, აქ-იქ

სანთლებით მოსიარულენი, სსსფლავოზე გაბნეული მღვდელნი ფანტასტიურ ლახდებად მოჰქრთოდნენ. რაღაც მკვდრებით ადღვამილი მისტიური ძალა ერთი სისარულის ენით აღაზარებდა ეგუდას. იწეება ლიტონია. სსს-ში თრთოლვა... კალბა... იქით ზარების რეკვა... აი, კვერცხებიც დაჰქრეს... საღმრთო აურ-ამული... საღმრთო აღტაცება... აზნობაში მტრედის ფრად ინათეს და ეგუდასი ვეჩქარებით შინისაკენ, რომ სოფელიც იმავე აღტაცების ტალღებით წაგველეკნა... არა, ეს რაღაც დაუჭერებელია, მიუწვდომელი, თცნებად დარჩენილი რე-ალობა, რომელიც ხორცშესხმულობას აღარ ჰმბოვებს ჩემთვის არას დროს...

აი, ჩვენი ხატის კაქალი. აქ ერთი დღის მიწა გვექნდა. ხშირად გუთანსეც კი ვვადმივარ, უური მიგ-დაა მესრის სეგდიან ორთველასთვის, რომელიც დრმად შეიჭრა ჩემს ხსოვნაში და სეგდა იგი ჩემს ნორჩ გრძნობათან გადახლართული ფუქედ დაეღო ჩემს მომავალს კაქალის ტაძარს. ახლა კალბობა? დკერთო, რა აზბავი გვექნდა, როგორ ვიკლებდით იქაურობას! სულ კი იმა-ტომ, რომ ბუნებაში თითქოს თავის ბუნდებების განსა-სხიერებულად დაგვიჩვენა: ჩვენი იყო მისი გაზაფხულის სიკველეუცე, ჩვენი იყო მისი მინდვრის მწერები, თუთრ-წითელ ჰუკულებად შეფოქილი ხილხანის ევავილები, ჩვენ გვეკუთვნოდა მისი ზაზანაქება ზაფხული, თქროს ძხა, ჩვენ კალთის უბეს ეხვეოდა მისი მსუქანა და ხაუო-ფით დატვირთული შემოდგომა, თვით ზამთარიც კი აღტაცების სიმბოლოდ გვიჩნდა, როდესაც თოვლობით, დიგაობით უინვის ბორკილებს ვლექდით, არ ვეზბებო-დით ნამქერს, ვანცობდით შინ, ვანცობდით გარედ, ეივინა, დაუსრულებელი ჟრიამული, წრიამული და სისა-რული, სისარული და აღტაცება, რომ ბუნების გამოწ-ვდილი თასით გამოგვემშრალეობინა მათრბოელა ბუნდებების ნექტარი. არა, იმ დროს ჩვენ ხარბად ვწოვდით ბუნების ნოყიერ რძეს, იგიც თავის მხრით ჩვენ გვს-ვამდა და თავის აუცილებელ შემადგენელ ნაწილად გვხვდიდა, თითქოს ამით ჰსურს თავის არსებობას რა-მე მიზანი მისცეს, მისცეს აზრი და გვირგვინისას ჰქოს კანონიერება თავისი ძლიერებისა!

დ. კასრაძე.

(შემდეგი იქნება)

ორი თვის ისტორია

როცა უბრალო მხეცი ხეფანგში მოჰყვება — დაიწყებს ხოლმე ღრიალს, და მის გულსაკლავ ხმა-ში მოისმის გარდა უბრალო შიშისა და ტკივილისა, რაღაც თითქმის ადამიანური სიძულვილი იმ მტრი-სადმი, რომელმაც ასეთი მარცხი დაჰმართა. ქარ-თველი პოლიტიკური მოღვაწენი და ჟურნალისტე-ბი კი, ასეთივე ყოფაში ჩავარდნილნი, გარდა ადამი-ანურის სიძულვილისა და გესლისა, ადამიანურის სიყალბე-სიმრუდისა, უბრალო მხეცებივით იწყებენ ღრიალს, თავ-დაკარგულს განგაშს, რომ ყვირილით გამობრუებულ მკითხველს, აღარც დრო ჰქონდეს, აღარც უნარი, აღარც საშუალება სინამდვილის გა-მორკვევისა.

ასეთმა „ბრძოლამ“ მოიკიდა ფეხი ჩვენს „ორს დემოკრატიულ“ პარტიის შორის და მთელი მათი „იდეური“ წინააღმდეგობა ამ ერთი-ერთმანეთის ხაფანგში გაბმაზეა მიმართული. ერთ დროს ბედმა „ესდევებს“ გაულიმა და იმათ ხაფანგს კარგა მსხვი-ლი „ნადირი“ მოჰყვა; იქნებ ისეთი მსხვილიც, რომ „ესფერებს“ ex-ფეროზა დაემართოთ. მაგრამ, ვიდრე ასეთი „ბუნებრივი“ პოლიტიკური სიკვდილი დაიმ-კვიდრებდეს მათს ბანაკში, ისინი ეხტიბარს არ იტე-ხავენ და ქვეყანას კიდევ თვალთ-მაქცური განგა-შით აყრუებენ.

მაგრამ საქმეზედ გადავიდეთ. გიორგამეებმა ვ. გელოვანს, ფედერალისტების დებუტატს სახელმწი-ფო სათათბიროში, ბრალდება წარუდგინეს. ბრალ-დება სწორედ ახალ წლის გოზინაყთან ერთად იყო მირთმეული და აჰა, ყველივრის ქაღებსაც გავცდით — ეს ბრალდება კი გაუფანტველია.

ვინც გელოვანს იცნობს, ის დარწმუნებულია, რომ აღდგომასაც მოესწრება მხიარულსა, მაგრამ ვერც სადიდმარხვო მონანიებას ნახავს, ვერც ბრალ-დების გაბათილებას. ეს არც გასაკვირველია, ამბო-ბენ; წარმოიდგინეთ, თვით „ეს-ფერები“ ამბობენ, რომ ეს „ჩვეულებრივი მოვლენა“ არისო. იმას კი აღარ ამბობენ: საზოგადოთ ჩვეულებრივი მოვლენა არის, თუ კერძოთ გელოვანის ცხოვრებაში. აბა როგორ იქნება ასეთი გამოუჩვეველობა! მერე როდის იყო ეს ნათქვამი, ან სადა და ვისგან? „ეს იმ დროს მოხდა, როდესაც ქვეყანა ინგრეოდა“ და „ესფერები“ ნაცარტუტას აყრიდნენ „ესდევებს“, როგორ გაბედეთ და სთქვით, რომ „ოდე-

სელ სტუდენტებისაგან რესტორანის აკლება ჩვეულებრივი მოვლენააა“; ეს იმ დროს მოხდა, როცა „ესდევების“ ფსიხოლოგიისათვის ჩვეულებრივი იყო „სახალხო გაზეთის“ კორესპონდენტის გაღახვა. მე და ჩემმა ღმერთმა ეს ორთავე მოვლენა ჩვეულებრივია, საუბედუროდ... მაგრამ რა გასაკვირველია ამის აღიარება „ესდევებისაგან“, რომელნიც ეჩვევიან ყველაფერს— ისეთს ატმოსფეროში ტრიალებენ;—მაგრამ როცა გელოვანის საქციელზედ ამასვე ამბობენ „ესფერები“, და ნამეტნავად ჩვენი ფაქიზ ცრემლთა დამღვრელი იერემია, ქადაგად დაცემული ბატონი „სიტყვა“—მაშინ არ ვიცით, სად ვიპოვოთ უბრალო „არაჩვეულებრივი“. მარტივი პატიოსნება?

ჯერ არავის გაჰკვირვებია, რომ გელოვანს ბრალი დასდეს, არ ვიცით კი, რატომ არ უყვირთ; მაგრამ ყველას უყვირს, რომ ფედერალისტებიც სდუმან და სულ ბოლოს მორცხვად წაილულლულეს: „ჩვენ ვერც ჰოს ვიტყვი, ვერც არასაა“. აბა ასე როგორ შეიძლება პოლიტიკური პარტიისათვის ღმერთმანი არ შეიძლება. ყველა საკითხზედ, პოლიტიკურია იგი, თუ მეცნიერული, ეროვნული თუ სოციალური, თუ გინდ ტელეპათიაზედ—ფედერალისტებს მზადა აქვთ პასუხი და თუ არა აქვთ, იმ დღესვე მოამზადებს, მათი ჰენიოსი „თანამშრომელი“ არ. ჯა—შვილი, რომელსაც მეცნიერება თუ შემოაკლდა, ან ცოდნა, ისე სახელდახელოდ, „თათარიანხანდ“ შექმნის თეორიას, „აღმოაჩენს ახალს აღმოჩენას“ როგორც ოხუნჯობენ „ესდევები“—იმიტომ რომ მას „გარკვეული პოლიტიკური იდეალი“ აქვს.

მართალია „ესდევები“ ამ აღმოჩენს „კრეტინს“ ეძახიან, მაგრამ ჩვენ დანამდვილებით ვიცით, რომ ეს ტყუილია და განგებ მოგონილი, ეს—აღმოჩენებში შეჯიბრება და სხვა არაფერი. არ. ჯა—შვილი მარტო პატარა „პუბლიცისტი“ და რა ჰქნას მართლა იმანაც, ბედაურები გაექცნენ, არავინ დარჩა რედაქციაში და იძულებული კია ყოველდღე შეწარვივით გადაუშალოს მიმკვდარებულ საქართველოს—წყალ-წყალა გაზეთი, „სახალხო გაზეთი“, რომელიც „საზოგადო აზრს“ გამოხატავს. რა ჰქნას, რომ გელოვანის ინცინდენტში სხვა ვერა აღმოაჩინა რა, გარდა: „ვერც ჰო და ვერც არაა“. ზოგი ნაცარ-ქექია ამასაც ვერ აღმოაჩენდა იმოდენა ქუჩაში, რაც „ესდევებმა“ გადაანთხიეს...

მაგრამ სად გავები, არ. ჯა შვილისაგან რა მინდოდა, ის ხომ „აფერისტი“ არ არის, როგორც

ს.-დ. ეძახიან მათა; არა, ამის შნოც არა აქვს, გარწმუნებთ, ის მარტო უბრალო ტყუილებს თუ მოახერხებს, ისეთს ტყუილს, რომელსაც მოკლე ფეხები აბია, ისეთი მოკლე, რომ მაშინვე ენასაც დაიმოკლებს ხოლმე—აი, გახსოვთ, მაგალითად, ხიზანთა საკითხი, როგორ მალე აიღო ხელი თავის გაფურთხებულზედ—ვითომ ჩვენ „ხიზანთა ინსტიტუტის გაუქმების წინააღმდეგნი“ ვიყავით. ეხლა სხვას გადასცა ეს ტყუილი დასაღეჭად (სახელდობრ უფრო ნაცადს „აფერისტს მეცნიერებაში“—ბატონს თედორე ლლონტს) და თვით შეუდგა ახალ აღმოჩენათ: „ესდევები თავდა-აზნაურობის იდეოლოგიები არიან ეროვნულ საკითხშია“, „თავდა-აზნაურობის იდეოლოგიები და ზუბრები ჟურნალ „კლდიდან“ ბურჟუაზიის ინტერესების დამცველნი არიანა“, „ცეცხლი წყლის ნაწურიაო“ და სხ. წინად კი, როგორც „ესდევები“ ამტკიცებენ, სულ სხვა აფორიზმების გზას ადგა და ამტკიცებდაო, რომ „მაწონი მქავეა, შაქარი ტბილიაო“ და სხ. ესეთი ტრანსფორმაცია თავისებური მეცნიერებაა, მაშ რა არის?

გელოვანის აფერისტობის დამტკიცებას ჩვენ აღარა ვკისრულობთ, რადგან ესდევებმა ისეთი კარი შეანგრიეს, საცა შესვლა უარესია, ვიდრე „НОМЪТЪСЯ КЪ ОТКРЫТЮ ДВЕРЬ“; მაგრამ ჩვენ ერთი გვაკვირვებს, ჩვენი ერის უმრავლესობის, მუშა-გლეხის ინტერესების დამცველმა პარტიამ“ რაღა ისეთი კაცი გაგზავნა სათათბიროში, რომელმაც მუშა-გლეხებს დასტყუა ოციოდე თუმანი და საქვე წააგებიანა? ნუ თუ კასაში იმდენი არა ჰქონდათ რა, რომ საგზაო ფული **ესესხებიანთ** დებუტატისათვის, ხომ აიღებდა ჯამგირსა და დაგიბრუნებდათ, ან იქნება ამის იმედიც არა გქონდათ? რა ვიცი, მე კი არ მექნებოდა იმ კაცისაგან, რომელმაც სწორედ იმ დროს და იმ გლეხებს დასტყუა ფული, როცა და რომელნიც (?) ირჩევდნენ გლეხების ინტერესების დამცველად. მაგრამ ეს წვრიმალბია: თუ კი აღამიანი **ორ დღეში** „გასოციალისტად“ და „სოციალისტურ“ „პარტიას“ (?) სათათბიროს სავარძელი დასტყუა, რა გასაკვირველია...

აქ გასაკვირველი მარტო გულუბუყვილობაა ფედერალისტებისა, რომელთაც სრულიად შეშალეს სიბრძნე რუსეთის ხალხისა: „РЫБАКЪ РЫБАКА ЧУЕТЪ ИЗДАЛЕКА“.

აი, მაგალითად თქვენ ჩივით რაღაც 20 თუმანს გიორგაძეებისას და 2,000 თუმანს კი არა ჩივით სხვა გლეხებისას, რომელთაც დასტყუა თურმე

ასეთივე ხრიკით სხვა „ესფერების“... კინალამ გადავტატებულმა, გლახთა ინტერესების დამცველმა, ბრწყინვალე თავადმა. მაგრამ „ესდევებს“ არ გააკახარებთ და ჯერ შესაქმელად არ მივცემთ ამ თავადს, დეე ჯერ ერთი მოინელონ.

გელოვანის ყოფნა პეტერბურგში, სხვა არა იყოს რა, უნაყოფო იქნებოდა, რადგან, გულახდით უნდა ვსთქვათ, საქართველოს ინტერესებით ის იმდენად იყო დაინტერესებული და იმდენად იცნობდა მათ, რამდენადაც ეს ინტერესები თავს იყრიდნენ „ს. პეტერბურგის ქართულ სათვისტომოს ტრადიციულ საღამოზედ“. აქ იწყობოდა და თავდებოდა მ. ს. სამშობლოსადმი სიყვარული, აქ იჩენდა დიდს „მარიფათს“ და კაცმა მართალი უნდა სთქვას... არა ჯერ ამასაც ნუ ვიტყვი: ბევრი მართალი ერთად—კაცს თვალსა სჭრის. ხოლო ეს გელოვანი, თურმე „ცნობილი ნაფიცი ვეჭილი“ ყოფილა, ამბობენ... ამას კი აღარ ამბობენ, თუ ვისგან იყო ცნობილი და როგორ...

ყველა ამის და მიუხედავად ვამბობთ, გელოვანის ყოფნა პეტერბურგში უნაყოფო იქნებოდა, რომ მისთვის გვერდში არ ამოყეცნებინათ თვედორე ლლონტი.

ქართველი კაცი არ შეიძლება, არ იცნობდეს თვედორე ლლონტს, ნამეტნავად ის ქართველი ვინც კი წერა-წიხვა იცის, რადგან არ ყოფილა ისეთი მიმართულება ან ორგანო, სადაც ლლონტის გრძელი, გრძელი, გრძელი... წერილები არ ყოფილიყვეს დაბეჭდილი; წარმოიდგინეთ, ჩვენს „კლდეშიაც“ კი, საცა თურმე „თავად-აზნაურობის დაქირავებული ჩინოვნიკები“ სხედან, ჩვენს კლდეშიაც სწერდა. მართალია, როგორც კი გაიგო, რომ ჩვენ ისე გაქირავებულნი ვართ, რომ გონორარის მიცემის მაგიერ, პირიქით დახმარებას ვთხოვდით იმხანად, — მაშინვე სხვაგან გადიკუნტრუშა, საცა სტიპენდია დაუნიშნეს, მაგრამ მაინც ხომ სწერდა. ლლონტიმ კარგად იცის, როგორც თავად-აზნაურობის მოხელენი ვართ, მაგრამ რიღას აფერისტი იქნებოდა, რომ თავისი მეცნიერული აბდა-უბდა ჩვენი ლანძღვის იალქანით არ შემოკვარებინა. მკითხველმა საზოგადოებამ კარგად იცის ჩვენი ნამდვილი, გადაჭრილი, გულწრფელი პასუხი ხიზანთა საკითხზედ, იცის რომ ჩვენ თავად-აზნაურულზედ კი არა, ეროვნულ პოზიციასზედ ვსდგევართ, ეს იცის ლლონტიმაც და მაინც ქუქუიანი ცილისწამებით უნდა გააბათილოს ჩვენი ნათქვამი: სახელს გვიტეხავს ლანძღვით და ამით თავის და

გელოვანის „ორიგინალურ“ მეცნიერულ პოზიციის გამაგრება სურს. გელოვანს არც ერთი წიგნი არ წაუკითხავს ხიზნობაზედ, არც იცნობს ამ სახიზნს და თუ უკანასკნელად ასე თავ-გამოდებით იცავდა მეცნიერულს (?) პოზიციას ეს ლლონტის „მეცნიერება“ და ამიტომ ამბობს ლლონტი ასე თამამად: გელოვანის ორიგინალურ პოზიცია ღრმად მეცნიერულიაო.

ეს ორი ვაჭბატონი ერთმანეთს ისე უკეთებენ სახელს, თითქო ასი წელიწადია ფედერალისტების პარტიაში იწრთობოდნენო: როგორც კიტა აბაშიძემ გახადა ბატონი ქუმბაძე თითქმის ჰენიოსად და ბ-ნი ჯორჯიკია ნამდვილ ჰენიოსად, როგორც ბ-ნი გედევანიშვილის ლამაზი საბავშვო პიესა ფედერალისტებმა გახადეს, ეროვნულ შემოქმედების ახალ ღერძად — ისე თვედორე ლლონტიმ თავადი გელოვანი დახატა მჭერკეტყველად. დაკვირვებულ მომუშავედ და ღრმად შეგნებულ დემოკრატად; გელოვანიც არ დარჩა უპასუხოდ და იმ დროს, როცა ესდევები საქვეყნოდ ითხოვდნენ პასუხს ბრალდებულზედ, როცა საქართველოში კიდით-კიდემდე ერთი საკითხი და ერთი აზრი ტრიალებდა — რას იტყვის გელოვანო — მან განაცხადა: ეს სულ ტყუილი განგაშია ფედერალისტების და ჩემს, როგორც მათს წარმომამდგენელის, წინააღმდეგაო. და რაც შეეხება ხიზანთა საკითხსაო (! ახა ღმერთო ჩემო, ეს რა შუაში იყო იმ დროს?) ამაზედ დაწვრილებით ჩვენი ახალგაზრდა მეცნიერი თ. ლლონტი მოგახსენებთო: „Кукышка хвалить пѣтуха за то, что хвалить онъ кукышку.“ — „შანტუია, მა რა არის? და ან ვინა ნახა მას შემდეგ გელოვანის „ორიგინალური შეხედულობა ხიზნობაზედ“, წარმოდგენილი ბ-ნი თვედორე ლლონტისაგან? მაგრამ მოვიცადოთ, ლლონტი კიდევ ერთს წიგნს წაიკითხავს რასმე და მაშინვე გავიგებთ გელოვანის „ორიგინალურ“ თეორიას. და თუ ვერ გავიგებთ ამას, იმას მაინც ვავიგებთ, რომ „კლდე“ თავად-აზნაურების დაქირავებული ჩინოვნიკებისაგან შესდგება და ეს განაიგივე ორიგინალობა არ არის... თუნდაც ხიზნობას არ შეეხებოდეს.

მაგრამ ყველა ამ მოძველებულ აფერისტებში, ჩვენ ვფიქრობდით არ მოიძებნებოდა მეორე ისეთი თავზე ხელ აღებული ყმაწვილი, როგორც არის არ. ჯ — შვილი, რომელიც ისე დაჰკარგავს ხოლმე უნარს მსჯელობისას, რომ ცეცხლში რომ წაუფლა ცხვირ-პირი, მაინც თავისას იტყვის წყალიაო. მაგრამ მოვსტყუვდით და „უხალხო გაზეთის“ (ბატონ

ონავარის ოხუნჯობაა, ჩემი არ გეგონოთ) ევლებზედ ახალი უშიშარი რაინდი აღმოჩნდა: „ს. კ. ქ.“. ღმერთო შეგცოდნე—„ს. კ. ქ.“-ს სტილი და მოსაზრებანი—არ.ჯ—შვილისას ისე ჰგავს, თითქო მისი ხე-ითაა დაწერილიო, მისი თავით მოფიქრებულიო და მეცოდება ის „პარტია“, რომელიც ასეთ უნუგეშოთა ხელშია ჩავარდნილი. „ს. კ. ქ.“-მ, მაგალითად აღმოაჩინა, რომ „თემი“ და „კლდე“ ერთი და იგივე უბრინციბო, მადიანი, უმიმართულე-ბო მიმართულების ორგანოაო. ეს ზედგამოჭრილია იმ აღმოჩენებზედ, რომელიც ზევით მოვიყვანეთ არ.ჯ—შვილისა. თუმცა თვით არ.ჯ—შვილმა აღმოაჩინა წინაღ რომ „კლდე“ მეწვრილმანეების ორგანოა, შემდეგ აღმოაჩინა, რომ იგი ზუბრების ორგანოაო და უკანასკნელ დროს აღმოაჩინა, რომ ბურჟუაზიის ორგანოა, მაგრამ „ს. კ. ქ.“-ს თავის პრინციპალის აღმოჩენებმა ალბად მოსვენება არ მისცეს და ჯაბრით უფრო ახალი აღმოჩენა აღმოაჩინა რომ „კლდე“ მადიანების ჟურნალიაო. „მადიანი“! ნეტა რას უნდა ნაშნავდეს ესა? თუ სურდა ეთქვა, რომ მატერიალურად ვართ მადიანები—რატომ პირდაპირ არა სთქვა?—(განა ამისთანა საზიზღრობას სჩადის, როცა მაგალითად მოურიდებლად და სულის სიმდაბლით იმეორებს ჟორს, რომ „კლდე“ ვიდასაც „აბეზღებს“?) და თუ ჩვენი მადა იმაში დაინახა, ვითომ ვებოტინებოდეთ ჩვენს ღონეზედ აღმატებულს პოლიტიკურს იდეალს—დაგვიხატოს მაინც თუ რას ვებოტინებით; და თუ ბოლოს დასძენს, რომ „თემი“ და „კლდე“ „წმინდა თავად-აზნაურულიაო, ბატონურია, გამომსახველი მომავალი წოდების ფარულის სულის კვეთებისა“—ესეთი აღმოჩენა თვით არ.ჯ—შვილს არ შეეძლო, რომ ამ მხრივ თავად-აზნაურობა მადიანი იყოს. პირიქით არ.ჯ—შვილმა დიდი ხანია აღმოაჩინა და ჩვენც ვეთანხმებით, რომ თავ-აზნაურობას არამცთუ მადა, საზოგადოთ მადის უნარიც დაკარგული აქვს პოლიტიკურ ცხოვრებაში.

მაშ რადა სწერს ბატონი „ს. კ. ქ.“ ასეთს აბდა-უბდას? მარტო იმიტომ, რომ ჩვენს პრესას დასჩემდა: რაც უფრო ღონიერად გაილანძღები, მით უფრო ყოველნაირი შენი სისულელე—სიმართლედ ჩაგეთვლებაო. რასაკვირველია, მკითხველი ამას არ ეთანხმება, მაგრამ ჟურნალისტი კი თავის გატაცებაში დარწმუნებულია, სწორედ ასეაო და... მაგალითებიც მოჰყავს: გიგოს: ჩემი გაზეთის ტირაჟი დღითი-ღღე იზრდებაო; არჩილს: ჩემი გაზეთის ტირაჟი დღითი-ღღე იზრდებაო.

ჩვენ კი გვგონია, ვიდრე „უხალხო გაზეთი“ ასეთის რიხით გამოილაშქრებდა ჩვენზედ თუ სხვაზედ, ჯერ საკუთარი ბანაკი უნდა განეწმინდა თავად-აზნაურული ტენდენციებისაგან და ფსიხოლოგიისაგან, ვინაიდან თავით-ბოლომდე მთელი „პარტია“ განსაკუთრებით თავად-აზნაურებისაგან შესდგება; მეორეც, დაპირების მეტრ, უნდა სასტიკად დაესაჯა თავისი წარმომადგენელი სათათბიროში, რომელმაც ჩირქი მოსცხო არამც თუ პარტიას, მთელ ქართველ ერს თავისი უმგვანო საქციელით—და განედევნა იგი. ყველა ამის მაგიერ, „უხალხო გაზეთმა“ კატასავით პარი მოიწმინდა და რაკი იფიქრა, ახლა კი ყველას დაავიწყდა ჩემი სიმყარალო, მოჰყვა მარჯვენეც და მარცხენეც უშვერლანძღვას. რაც უნდა იყვეს, ფედერალისტთა უმრავლესობას ხელმძღვანელობს ინტელიგენცია და თუ საქმეზედ და პოლიტიკაზედ ქუშიარიტი მსჯელობა არ შეუძლიანთ, თუ ნამდვილი ეროვნული პოლიტიკის წარმოება არ ძალუძთ, იმდენი ღონე მაინც იღონონ, რომ ლიტერატურული ეთიკა დაიცვან და მტერად აქციონ „მტრები“ სიმართლით და არა ქორებით და ბილწი ცილისწამებით, როგორც აქამდის ესდევები სჩადიოდნენ მათ წინააღმდეგ: ჯაშუშებო, მამბეზღრებო, შესყიდულეებო და სხვაო ეს ნიშანია მარტო უილაჯობისა და არა ღონისა: ღონიერ პარტიას, როგორც ღონიერ ადამიანს არ უნდა ჰქვივილი და ლანძღვა—ამისათვის დარბაისლური მუჯღლეუნიც საკმარისია, მტრების გასაფანტავად. საგაზეთო პოლიტიკურ ბრძოლაში კი მუჯღლეუნი სიმართლეა და არა სიყალბე.

მაგრამ ვისა ვსთხოვთ სიმართლეს, არ.ჯ—შვილს? ღლონტს? გელოვანს?—ამ ცრუპენტლეებს—რომელთაც ქვეყანა ტყუილებით და ქორებით მოჰფინეს?

ნაცარა.

არჩევნების ნიმუში

წარსული კვირის ორშაბათს დამთავრდა დაუსრულებელი კრებები მევენახეთა საზ. „კახეთისა“*) დაუსრულებლობა, სხვათა შორის, გამოწვეული იყო იმით, რომ ერთი ნაწილი კრებისა საგანგებო მიზ-

*) შემდეგში ჩვენ დაწვრილებათ შევეხებით საზ. „კახეთის“ საქმიანობას.

ნით აზვიადებდა კამათს და ლაპარაკს აგრძელებდა. რასაკვირველია ამ ობსტრუქციამ ცუდი ნაყოფი გამოიღო. კრების დასაწყისში მნ წევრი იყო. (ასეთი დიდრიცხოვანი კრება პირველია საზ. „კახეთის“ ცხოვრებაში) მათ შორის დევსწრო მამ ახალი წევრი გლეხკაცი. მართალია გლეხები დიდის ყურადღებით უსმენდნენ მოხსენებას და ორატორებს, თვითონაც იღებდნენ მონაწილეობას კამათში და სჯაბაასში, მაგრამ ბოლოს და ბოლოს, მის შემდეგ, როდესაც შეატყეს, რომ ნაწილი კრებისა განგებ აგრძელებს კამათს, რომ თავის კანდიდატს ჩამოაშოროს მოწინააღმდეგე ხმები (გლეხებიც ამ რიგში ითვლებოდნენ), მოთმინებიდან გამოვიდნენ, ადგნენ და გამწყრალთ შინ გასწიეს. გლეხებთან ერთად კრებას მიანება თავი ბევრმა სხვა წევრმაც და საარჩევნო დღეს სულ 31 წევრი და დარჩა, რომელთა შორის უმრავლესობას შეადგენდა ნათესავობა იმ კანდიდატისა, რომელიც გავიდა საზ. „კახეთის“ გამგეობის წევრად. როგორც მოსალოდნელი იყო, ამნაირ „შინაურულ“ არჩევანს შინაურულივე ბოლო აღმოაჩნდა: ყოფილი გამგეობის წევრი და ახლად არჩეული — ივანე იოს. ვაჩნაძე საზ. „კახეთის“ წევრი არა ყოფილა. ეს გამოირკვა შემდეგიდან. კრების გახსნის მესამე დღესვე კრების თავმჯდომარემ ა. რ. ვახვახიშვილმა განაცხადა, რომ მამის ან დედის რწმუნების წერილით მონაწილეობის მიღება საზოგადო კრებაზედ — უკანონოა, რადგანაც ეს წესდებას ეწინააღმდეგებაო, და ამიტომ იგი, როგორც თავმჯდომარე, თავის უფლებების ძალით ამ რწმუნების ქალღმერთსა სპ.იბს და მის გარშემო კამათსაც უკრძალავს. ასეთმა დიქტატორულმა ქცევამ ბ. თავმჯდომარისა წევრთა შორის გავიარაგება გამოიწვია (რადგანაც ამ საკითხის გადაწყვეტა საზოგადო კრების კომპეტენციის და უფლებას შეადგენდა). მაგრამ თავმჯდომარე, უღმობელი იყო. მე ვიცავ წესდებას და კანონსაო! კრებაც დაემორჩილა. მაგრამ ამ საკითხმა კვლავ წამოიპყრა თავი. ერთი საკითხის გადაწყვეტამ კენჭის ყრა მოითხოვა. საზოგადოების გამგეობამ წევრთა სია წაიკითხა. ამ სიაში არ იყო ნახსენები გამგეობის წევრი ივანე ვაჩნაძე. მაშინ წევრმა გ. ჯანდიერი გამგეობას გაკვირვებით შეეკითხა, რატომ თქვენნი კოლეგა არ არის საზ. წევრთა სიაში შეტანილიო. იმიტომ — უპასუხა გამგეობამ — რომ ივანე იოს. ვაჩნაძე წევრად არ ითვლებოა, ამასწინად დედის რწმუნების წერილით გამგეობის წევრად არჩეული იყოვო, დღემდისაც არ წარმოუდგენია საჭირო საბუთები და

ნამდვილ წევრად მისი დედა ითვლება და სიაშიც არის შეტანილიო. ეს დადასტურეს მიმდებ კომიტეტის წევრმა ბ. ვას. ავალიშვილმა და სარევიზიო კომისიის წევრმა ზ. მაჭავარიანმა. ამრიგად ნათლად აღმოჩნდა, რომ ივანე იოს. ვაჩნაძე, საზოგადოების წევრი არ იყო, არც მაშინ, როდესაც ჯ წელიწადი გამგეობის წევრად იმყოფებოდა, არც უკანასკნელ კრებების საარჩევნო დღეს.

სამწუხაროდ თავმჯდომარეს ამ დღეს დაავიწყდა წესდებაც და კანონიც...

არა წევრს ყუთის დადგმა არ აუკრძალა და იგი გამგეობის წევრად უკანონოდ აირჩიეს. ამით უხერხულ მდგომარეობაში ჩააყენეს შევენახეთა საზოგადოება „კახეთი“, და მისი გამგეობაც და კვლავ დამტკიცდა, რომ ჩვენ საზოგადო მოქმედებაში ბევრი რამ გვაკლია და მათ შორის — მიუღდომლობა, პატივისცემა და სიყვარული საზოგადო საქმისადმი.

* * *

შ რ ე ს ა

ნათქვამია, ღმერთი რომ ფარას გაურისხდება, მწყემსად რეგვენს მიუჩენსო. ასე დაემართათ ჩვენ სახალხოელებს: არ. ჯ — შვილზედ ქვეიანი კაცი დღეს ამ ჯგუფში აღარავინ მოიპოვება. მოაუსმინოთ რას სწერს მარილი პარტიისა:

„ერთს უცნაურ მოვლენასთან გვაქვს საქმე. ჩვენში არსებობენ ზომიერები, მაგრამ არ არსებობს ზომიერთა პარტია, ე. ი, ერთს მიზნებითა და სამოქმედო გეგმით გაერთიანებული, შეკავშირებული ჯგუფი“.

ჩვენის აზრით ეს მართალიც არის და მტკნარი სიტყუეც. მართალია იმიტომ, რომ ზომიერებს არა აქვთ თავისი საკუთარი პარტია და მტკნარი სიტყუეა იმიტომ, რომ ჩვენში ყველა ზომიერი ელემენტი სახალხოელებმა თავიანთ პარტიაში შეიყვანეს.

ამრიგად ზომიერთა პარტია თან არსებობს და ფანაც არა. არსებობს იმიტომ, რომ არსებობს სახალხოელების პარტია, რომელიც ზომიერ ხალხისაგან შესდგება და არ არსებობს, იმიტომ, რომ ამ არსებითად ზომიერ ადამიანებს რევოლიუციონური ფილაქტერია აუკრავთ შუბლზედ.

მაგალითად ვინ არის თვით არ. ჯ — შვილი, ეს „ლიდერი“ პარტიისა?

იგი ტიპიური ზომიერია, და ამ ზომიერებას იმდენად არის გადაცილებული, რამდენადაც გადაცილებულია საზოგადოთა ზომიერ გონიერებას.

საქმე ხომ სიტყვებში არ არის, საქმე მოქმედებაშია, მაგრამ აბა განიხილეთ სახალხოელების მოქმედება, თუ იქ ზომიერების მეტს სხვა რასმე ჰქონდეს ადგილი.

ვინ არის ამ პარტიის სახელოვანი დეპუტატი?

— ადამიანი, რომელიც სოციალისტი არასოდეს არ ყოფილა და რომელიც ერთ კვირაში გახდა სოციალისტი. და მერე რათ დასთანხმდნენ სახალხოელები ასეთი ადამიანი აერჩიათ თავის ბაი-რალტრად, თავის რწმენის სარკედ?

იმიტომ რომ, მათ არა აქვთ არავითარი პროგრამა, არავითარი პრინციპი. მათთვის სულერთია ვინ შევა ამ პარტიაში წევრად, ვინ გამოვა ამ პარტიიდან ლიდერად. ისინი ხარისხსა და ლირსებას კი არ მისდევენ, არამედ რიცხვს, ამიტომ ყველას თავის პარტიაში უძახებენ; ამას განგებ სჩადიან, ეს არის მათი ნათი ნამდვილი ტაქტიკა და პროგრამა.

მაგრამ ვითომც თვითვე არ იყვნენ დამნაშავენი, გამოდიან და თითონვე ჯავრობენ, ჩვენი პარტია ზომიერ ადამიანებით აივსო!

ეს ჩვენ იმ ქურდის ანექდოტს გვაგონებს, რომელმაც იქურდა და სხვებთან ერთად დაიწყო ყვირილი, არიქა ქურდი დაიჭირეთო!

არ. ჯ — შვილის აზრით ჩვენ არამც თუ არა გვეყავს ზომიერი პარტია, არც შეიძლება მისი შექმნა. აი, რას ამბობს იგი:

„პოლიტიკურ პარტიისთვის სჭირთა არა მარტო განსაზღვრული პრინციპები, სჭირთა ერთგვარი პოლიტიკური სკოლის გაყლა, პოლიტიკური აღზრდა. ამ მხრივ ჩვენებურა ზომიერება ნამდვილი პოლიტიკური ბავშვება არიან.“ — ბ.

კარგი და პატიოსანი! პოლიტიკურ პარტიის შესაქმნელად, რომ ერთგვარი აღზრდა სჭირთა, ამას არც ჩვენა ვყოფთ უარს, მაგრამ საკითხავია, ვინ ლაპარაკობს ამაზედ?

თუ პოლიტიკური პარტიისთვის არის საჭირო აღზრდა, ვანა ამ პარტიის „ლიდერს“ კი არ ესაჭიროება აღზრდა? მერე რა პოლიტიკურ აღზრდის და სკოლის პატრონია არ. ჯ შვილი, რომ ასეთის რიხით ლაპარაკობს!

როცა სხვასა სთხოვენ სახალხოელები აღზრდის ატესტატს, დროა ამ ქაბუკ კრეტინსაც მოს-

თხოვონ იგივე ატესტატი, თუ არა და ისინი მუდამ იმ სირცხვილში და წინააღმდეგობაში იქმნებიან გახვეულნი, ამ კრეტინის საშუალებით, რომელსაც ეხლავე დავანახებთ მკითხველს.

იგივე არ. ჯ — შვილი უფრო დიდის რიხით სწერს:

„— ან რა პოლიტიკური აღზრდა უნდა მოეხდეს ადამიანებს, რომელთა აზროვნება ახლა კლუბის დარბაზებში იქმნება!“
ოლონდაც!

ჩვენ არ გვეგონა რომ სახალხოელები ასეთ ბრალდებას სხვას წაუყენებდნენ, არ გვეგონა რადგანაც მთელი სახალხოელების ჯგუფი ამ კლუბშია ჩაწერილი და მათი სახელოვანი დეპუტატი ვარლამ გელოვანი ამ კლუბის „სტარშინა“ იყო.

მოდი და ამის შემდეგ ნუ იტყვი, რომ ბატონი არ. ჯ — შვილი მართლაც კრეტინია, რომ მას აკლია არამც თუ პოლიტიკური აღზრდა, არამედ უბრალო გონიერებაც!

პირადათ ჩვენ სრულებითაც არ გვიკვირს, რომ სახალხოელები ახალი კლუბის წევრები არიან. სახალხოელები უმთავრესად ბრწყინვალე თავადები, ბანკის დირექტორები, სხვა და სხვა ექიმები და ადვოკატებისაგან შესდგებიან. ყველა ამათ ბანქოს თამაშიც იციან, ვახშმების გემოცა აქვთ და, ამიტომ, რა გასაკვირველია, კლუბშიაც დადიოდნენ.

მაგრამ რა შუაშია აქ ყურნალი „კლდე“ ჩვენ რად გვიგებს ბ. არ. ჯ — შვილი ნიშნს, ამას აღბად მის შემდეგ წერილიდგან თუ გავიგებთ.

თურმე ჩვენ ვფუფუნებთ ბანკების და სხვა დაწესებულებათა გარშემო, გავლენის მოსაპოვებლად. ბატონო ა. ჯ — შვილი, ქართული ანდაზა: სვინი-დისიც კარგი საქონელიაო, თქვენ უთუოდ რუსულად გესმით СОВѢСТЬ ТОЖЕ ПОРЯДОЧНАЯ СКОТНИНЪ, — თორემ როგორ დავიჯეროთ ასეთს უსინი-დისო ბრალსა გვდებთ და კალამი არ გემტვრევთ სირცხვილისაგან! ეგრე ყმაწვილი და ეგრე უსინი-დისო, აღარ გინდათ მომავლისათვის მინც შეინახოთ სახელი პატიოსანი?

ქ-ნ ჩიტო შარაშიძის ლექციაზედ

წარსულ კვირას ქართულ თეატრში ქ-ნმა შარაშიძემ წაიკითხა ლექცია: „ქართველი ქალი ახალ ქართულ მწერლობაში“. ლექტორმა რამდენიმე საღი და ახალი მოსაზრება წარმოსთქვა საზოგადო ქართველობის და კერძოდ ქართველ ქალის გადაგვარებაზედ. უმთავრესი დებულება იყო, რომ ჩვენი ეროვნული გადაგვარება რუსეთის შემოსვლიდან კი არ დაიწყო, არამედ ამ მოვლენას უფრო ხანგრძლივი ისტორია აქვსო.

აი ამ ღირს-წესანიშნავ აზრის დასამტკიცებლად ქალბატონმა შარაშიძემ მეტად ნაკლები მასალა მოგვცა და გადავიდა პირდაპირ სალიტერატურო ქალთა ტიპებზედ. მათი დახასიათება ცალ-ცალკე მეტად ნიჭიერი და მოფაქრებული იყო, მაგრამ მთლიანი სურათი ქართველი ქალის დასახასიათებლად ვერ წარმოგვიდგინა.

როგორც ცდა ქართველი ქალისაკან ლექციის წაითხვისა, მართლაც ჩინებული იყო, მაგრამ თუ

საზოგადო თვალსაზრისით შევხედავთ და, ვსთქვათ, წარმოვიდგენთ, რომ ქალი კი არა, კაცი კითხულობდა, — ლექციას ბევრი რამ აკლდა.

გარდა იმისა, რომ გარეგნული ფორმაც სუსტი იყო და ლექტორის განოთქმა აკლდა, შინაარსითაც იგი უფრო კარგად დამუშავებულ სასკოლო „დახასიათებასა“ ჰგვანდა, ვიდრე გარკვეულ მსოფლ-მხედველობის ან შეხედულებების გამოაშკარავებას.

ჩვენ სიხარულით ვეგებებით ასეთ კარგ დასაწყისს, რომელსაც, უეჭველია, კარგი შემდეგებიც მოჰყვება, მაგრამ არ შეგვიძლიან არ აღვნიშნოთ, რომ ცრუ აღტაცება და გაზვიადება ამ საინტერესო მოვლენისა, არც თვით ლექციის თავდაქრილ და თავმდაბალ ავტორისათვისაა საჭირო და არც მის მიმდევართა სასარგებლო.

ამას უნდა დაუმატოთ ჩვენი სრული თანაგრძნობა, როგორც საზოგადოთ ეროვნულ აღორძინების მოტივს, წითელი ზოლივით გატარებულს მთელს ლექციაში, ისე იმ იმედიან კილოს, რომლითაც ქ-ნი შარაშიძე მიუთითებდა ამ აღორძინებისაკენ კერძოდ ქართველ ქალს.

რ.ე.

ველისციხის შემნახ.-გამსესხ. ამხანაგობის წლიური ანგარიში

ამხანაგობის მოქმედების ფარგლებს შეადგენს ოთხი სოფელი: ველისციხე (850 კომლი), ახალშენი (400 კომლი), ჩუმლაყი (360 კომლი), მუკუზანი (100 კომლი) სულ 1700 კომლით.

ამხანაგობა დაარსდა სექტემბერს 1911 წელს 23 წევრით. 1913 წლის დამდეგს ამხანაგობას ჰყავდა 478 წევრი 41515 მან. ნდობით. 1914 წლის პირველ იანვრისთვის მას ჰყავს 689 წევრი 78880 მანეთის ნდობით (კრედიტით). 1914 წ. პირველ მარტისთვის წევრთა რიცხვი უკვე 875-მდის ავიდა). პირველ იანვრისთვის 1914 წ. საკუთარი თანხა ამხანაგობისა უდრიდა:

ძირის ფული (პაი)	5589 მ.	75 კ.
საკუთარი ძირითადი		
თანხა	850	— „ —
სათადარიგო თანხა	450	— „ —

განსაკუთრებულ დანიშნულებ. თანხა (საკ. შენობის ასაგებად)	360	— „ —
	7240 მ.	75 კ.

საანგარიშო ნასესხები თანხა უდრიდა:		
სახ. ბანკის გრძელვადიანი სესხი	5000 მ.	„ კ.
სახ. ბანკის მოკლე ვადიანი სესხი	20000	— „ —
კერძო პირთაგან (საშუამავლო ოპერაცია) შესანახად შემოტანილი ფული	10874	— 20 —
	762	— 92
	3663	— 5 —
სულ	43886 მ.	90 კ.

მოგება ამხანაგობისა უღრიდა:

სესხის სარგებელი	3830 მ.	53 კ.
მოგება საშუამავლო ოპერაციებისა	1236	— 23
ხსვა და ხსვა მოგება	4	— 25
	<u>5071</u>	<u>— 01</u>

გასავალი ამხანაგობისა (ხარჯი):

ჯამაგირი მსახურს	480 მ.	„ კ.
საქმის წარმოება	385	— 41
სადგომის ქირა	100	— „
დაბრუნებულ სარგებელი (ვალდებულ შემოტანილ სესხისა)	144	— 11
სარგებელი გარეშე ფულისა	1268	— 77
საშუამავლო ოპერაციების ხარჯი	902	— 43
	<u>3270 მ.</u>	<u>72 კ.</u>

წმინდა მოგება	1800 მ.	29 კ.
რომელიც წლიურ კრებაზედ 18 თებერვალს განაწილდა ამგვარად:		
მიემატა ძირის ფულს	214	— 40
საკ. ძირითად თანხას	20	— „
„ სათადარიგო	180	— „
საკუთარ შენობის ასაგებად	270	— „
ჯილდოთ საბჭოს და გამგეობის წევრთ	360	— „
გარდაცვლილ წევრის სესხის დასაფარავად	16	— 35
ქონების ანაზღაურება	39	— 54

ს უ ლ 1800 მ. 29 კ.

მოყვანილ ანგარიშებიდან ნათლად სჩანს, თუ რა მტკიცედ და სწრაფად ვითარდება ეს ამხანაგობა. რა თქმა უნდა ეს აიხსნება იმ გარემოებით რომ ველისციხის ამხანაგობა იმყოფება განსაკუთრებულ კარგ პირობებში, როგორც ბუღე შევენახეობისა და ცენტრი, რომელსაც გარს არტყია 10—23 სოფელი (ალაზნის გაღმა სოფლებით) მეტად განვითარებული ვაჭრობა მრეწველობით. სამწუხაროდ აღსანიშნავია, რომ წევრთა შემადგენლობა უარყოფითია — ბევრს წევრთაგანს ჩარჩული ელფერი აკრავს და იქნება ზოგიერთ შემთხვევაში ამხანაგობა უნებურად ხელ-

საც უწყობდეს მშრომელი წევრის დაჩაგვრას უფრო ძლიერისგან. მეტად განვითარებულია აქ ყველა დარგის აღებ-მიცემობა და ფული არას დროს არ არის თავისუფალი, რასაც მოწმობს აგრედვე ის გარემოება, რომ შესანახად შემოტანილ ფულის რაოდენობა მეტად მცირეა დანარჩენ თანხებთან შედარებით.

ვიმეორებთ, რომ ამხანაგების ხელმძღვანელნი შესძლებენ დაუკარგონ ჩარჩული ელფერი ამხანაგობას და ნამდვილ კოოპერატიულ ნიადაგზედ დააყენებენ მის განვითარებას.

ამჟამად ამხანაგობას სათავეში გამოცდილნი და შეგნებულნი პირნი უდგანან, და ხალხიც ნდობით აჯილდოვებს მათ, რაც ნათლად გამოიჩვენა წლიურ კრებაზედ ბ. ინსპექტორის ვიფორსის თანადასწრებით, მით რომ ყველა წევრები, რომელთაც მსახურის ვადა გაუვიდათ, ხელმეორედ იყვნენ ამორჩეულნი:

გამგეობის თავჯდომარე — ტერ-ბაგრატი ტერ-ყაზარიანი.

ლალო მიკირტუშოვი
გამგეობის წევრებად: ალ. ყაზაროვი.

საბჭოს თავმჯდომარედ — გიორგი წინამძღვარი-შვილი.

გ. ქალანთაროვი
საბჭოს წევრებად: არშაკ ყაზაროვი
წყალობ მანთაშევი.

მიმდინარე წლის ხარჯთ-აღრიცხვაში ამხანაგობაზედ სესხად გასაცემ ფულის რაოდენობა ნავარაუდევია 5 ათას მანეთზედ მეტი მოგება წლისა ნავარაუდევია 8.600 მანეთი, ხარჯი (აქვე შედის გამგეობის სამი წევრის ჯამაგირი 1440 მანეთი და საბჭოს წევრთა ჯილდო 400 მანეთი) 5600 მანეთი ე. ი. წმინდა მოგება ნავარაუდევია 3000 მანეთი.

აღსანიშნავია, რომ საშუამავლო ოპერაციები ამხანაგობამ მიდინარე წელს უკვე 18 ათას მანეთად აიყვანა.

გ. წინამძღვარი-შვილი.

მ ო წ ო დ ე ბ ა

ეს მეორე წელიწადია, რაც ადგილობრივ ინტელიგენტთა წრის მეცადინეობით, სოფ. ყვარელში (თელავის მაზ.) დაარსებულ იქმნა წიგნთ-საცავ-სამკითხველო სულმნათ ილიას სახელობისა, მისსავე

მამა-პაპეულ სახლში, რომელშიაც დაიბადა ჩვენი დიდებული მამულიშვილი. წელს ამავე წრემ განიზრახა ეს ფრიად სასურველი დაწესებულება, რომელიც ესოდენ დაკავშირებულია თვით იმ დიდებულ ადამიანის ხსოვნასთან, რომლის სახელობაზეც ის არის დაარსებული, — ჯეროვანად მოაწყვე განაგოს ყოველის მხრით, რამდენ-დაც ეს შესაძლებელი იქნება.

რადგანაც ჯერ-ჯერობით თვით წიგნთ-საცავ სამკითხველო ღარიბია, იგი ინახება მხოლოდ საწვე-რო ფულის შემოსავლით, რაიცა ძლიერ განსაზღვრულ პირობებში აკმაყოფილებს მისსავე აუცილებელ მოთხოვნილებებს; (თუ არ მივიღებთ მხედველობაში წასაბაძს მაგალითს „ახალი კლუბის“ გამგეობისას, რომელმაც კეთილ ინება და შემოსწირა 400 მან. ილიასეულ კოშკის ამ წ.-საცავ სამკითხველოს შენობის შესაკეთებლად.)

ამიტომ უმორჩილესად ვთხოვთ ყველას, ვისაც გული შესტკივა ჩვენში კულტურის აღორძინებისათვის, გამოიღონ თავიანთი წვლილი, რა სახითაც იქნება ის: ფულით, წიგნებისა და ნივთების შემოწირვით, თუ ჟურნალ-გაზეთების დაკვეთით, და ამით საშუალება მოგვცენ, რომ ეს ერთად ერთი მამა-პა-

პეული ძეგლი ილიასი — საშვილიშვილო განძად გარდავქმნათ იმათთვის, ვისთვისაც ხსოვნა იმ ადამიანისა არის და იქნება, ცხოველ-მყოფელი და ფასდაუდებელი.

ყოველ გვარი შემოწირულება დიდის მადლობით იქმნება მიღებული, და თავის დროზე გაზეთშიაც გამოცხადდება.

ვსთხოვთ სხვა ჟურნალ-გაზეთებსაც გადაბეჭდონ ეს მოწოდება.

ევარდის ილიას სახელობის წ.-საცავ სამკითხველოს გამგეობის თავმჯდომარე:

კნ. ელენე ჰავჭავაძისა.

P. S. შემოწირულება შეიძლება გამოიგზავნოს სამკითხველოს გამგეობის თავმჯდომარის სახელზე თელავში.

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

1894 წლიდან

1914 წლამდის

ს ა უ კ ე თ ე ს ო დ გ ი ნ ო დ ი თ ვ ლ ე ბ ა დ გ ი ნ ო

საზოგადოება „**კ ა ხ ე თ ი**“-სა

ტელეფონი:

№ 73 და 3—51.

თბილისი: გოგოლის ქუჩა 63

და ერევნის მოედანი.

განყოფილებანი: ბაქოში, ასხაბადში, ტაშკენტში, მოსკოვში, ბათომში, რასტოვში და სხ.